

UN JOIELL D'ARGENT EGIPITZANT DEL PUIG DE LA NAU DE BENICARLÓ (EL BAIX MAESTRAT)

JOSEP PADRO i PARCERISA*

Quan ara fa quinze anys vam establir el catàleg de les peces de tipus egipci del vessant mediterràni de la Península Ibèrica, de les comarques pertanyents a l'actual província de Castelló de la Plana només coneixiem l'escarabeu trobat a la necròpolis d'Alcalà de Xivert¹. Molt poc després, Gusi va donar a conèixer unes troballes realitzades cap a l'any 1916 al Puig de la Misericòrdia de Vinaròs pel Sr. Félix García García, aficionat a l'arqueologia². Entre les peces descobertes per aquest senyor, n'hi havia una la descripció de la qual sembla ésser la d'un escaraboid de grans dimensions -3,5 cm. de diàmetre amb la montura- i forma circular. Probablement no es tracti d'un escarabeu, ja que sembla lògic que el Sr. Félix García hagués observat els trets de l'escarabat a l'anvers, però cal reconèixer que no es descriu de manera explícita el dors de la peça. Del caràcter egipitzant de l'escena del revers sí que no podem dubtar-ne, ja que aquest sí que és esmentat pel Sr. García; malauradament, però, no tenim criteris per a decidir si la peça és de debò egípcia o només pseudo-egípcia, fabricada a algun taller de la Mediterrània occidental³.

* Departament de Prehistòria, Arqueologia i Història Antiga. Universitat de Barcelona.

1. D. FLETCHER, *La Necròpolis de la Solivella (Alcalá de Chivert)*, a Serie de Trabajos Varios, 32, págs. 28-54, lám. XVIII. València, 1965; J. PADRO, *A propósito del escarabeo de la Solivella (Alcalá de Xivert)*, (*Catellón*), y de otras piezas egipcias de la zona del Bajo Ebro, a Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses, 1, págs. 71-78. 1974; J. PADRO, *Los Materiales de Tipo Egipcio del Litoral Mediterráneo de la Península Ibérica (Resumen)*, págs. 29-30. Barcelona, 1976; I. GAMER-WALLERT, *Ägyptische und ägyptisierende Funde von der iberischen Halbinsel*, a Beihefte zum Tübinger Atlas des vorderen Orients, Reihe B, 21, págs. 187-189 i 280, Wiesbaden, 1978; J. PADRO, *Egyptian-type Documents from the Mediterranean Littoral of the Iberian Peninsula before the Roman Conquest*, a Études préliminaires aux Religions Orientales dans l'Empire Romain, 65, vol. II, págs. 108-110, láms. LIV-LV. Leiden, 1983.
2. F. GUSI, *El Puig de Vinaròs, nuevo yacimiento ibérico con materiales fenicios*, a Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses, 3, págs. 287-288. Castellón, 1976.

Cap a l'any 1980 o 1981 va ser trobat al Puig de la Nau de Benicarló el joiell objecte d'aquesta nota. Aquesta peça va aparèixer en el curs d'excavacions irregulars realitzades a una necròpolis pertanyent al poblat ibèric del Puig de la Nau. Només sabem amb certesa que el joiell prové d'una de les tombes, que cal datar en el segle Vè. Aquest joiell egiptitzant és l'únic objecte que hom ha pogut recuperar per a la ciència fins ara, dels que provenen de l'esmentada necròpolis. Actualment es conserva al Museu de Belles Arts de Castelló de la Plana⁴.

Es tracta d'una mena de segell d'argent de 1,2 cm. d'alçada, 0,9 d'amplada i 0,1 de gruix. Estava destinat originàriament a anar encastat en alguna montura, ja que no posseeix cap perforació que permeti dur-lo penjat. Es una làmina d'argent molt prima i de forma rectangular, llisa pel revers. A l'anvers hom hi pot veure una escena vertical, enmarcada per un rectangle doble pseudo-soguejat. L'escena, de trets incisos molt esquemàtics, consisteix en un personatge en posició hieràtica situat a la dreta, que avança cap a l'esquerra en direcció a una mena d'arbut o palma. El personatge sembla dur sobre el cap unes banyes que flanquejarien un disc solar, la qual cosa fa pensar en un primer moment en una representació de la deessa Hathor. Nogensmenys, ni la seva actitud ni la seva indumentària semblen coincidir amb les de la deessa. Efectivament, les cames en actitud de marxa estan massa separades per a tractar-se d'un personatge femení; el faldellí deixa veure la cama adelantada des del genoll cap avall; i malgrat l'esquematisme dels trets, dóna la sensació que el personatge sosté dues insígnies o ceptres davant del pit. Per totes aquestes raons creiem que allò que el personatge duu sobre el cap més aviat deu ésser un *pschent* molt esquemàtic, i que en conseqüència es deu tractar d'un rei. Sembla avalar aquesta hipòtesi un petit senyal que el personatge duu al front i que podria ésser una *uraeus*.

Els personatges hieràtics -reis o déus- drets davant *thymiateria* verticals constitueixen una escena extremadament abundant en els escarabeus pseudo-egipcis. En ocasions aquests personatges poden sostenir una mena de llança amb branques, simbolització del llamp esgrimit com a arma per Baal, motiu del que tenim un exemple peninsular en un escarabeu que prové del Cerro del Villar (Màlaga) i que iconogràficament s'acosta molt al del joiell del Puig de la Nau, si bé a la peça andalusa el personatge esgrimeix clarament l'arma o llamp⁵. Al joiell valencià aquest element ramiforme s'aguanta dret tot sol davant el personatge, raó per la qual cal pensar que ha estat interpretat com una palma o com una mena d'arbre de la vida.

Les consideracions prèvies ens fan pensar que l'artesà que va gravar el joiell del Puig de la Nau tenia davant seu un model que sens dubte era un escarabeu pseudo-egipci. Aquesta possibilitat queda reforçada per la presència del rectangle pseudo-soguejat que enmarca l'escena del joiell, imitació claríssima de l'orla pseudo-soguejada dels escarbeus pseudo-egipcis. Com a conclusió, podem afirmar que la peça del Puig de la Nau és un joiell egiptitzant, obra d'algun taller occidental.

3. J. PADRO, *Datos para una valoración del "factor egipcio" y de su incidencia en los orígenes del proceso de iberización*, a *Ampurias*, 38-40, Simposi Internacional: "Els Orígens del Món Ibèric". Barcelona-Empúries, 1976. Barcelona, 1977-1978, pàg. 501, nota 75.

4. Agraïm totes les informacions sobre aquesta peça al Dr. Francesc Gusi i al Sr. Artur Oliver, director i membre respectivament del Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques de la Diputació Provincial de Castelló de la Plana.

5. PADRO, *Egyptian-type Documents...*, citat, vol. III, págs. 125-127, lám. CXLII. Leiden, 1985.

LAMINA I

ELI SPUNT, *El Puig de la Nau de Benicarló*. En el contexte de l'art ibèric de l'Institut d'Estudis Catalans, p. 104, il·lustració 120.

S. F. ARANDA, *Estudios de Arte y Arqueología Catalana: una posible estación de la vía del XIX*. Girona.

Segell de plata egipitzant de la necròpolis ibèrica del Puig de la Nau.